

Robin van Schijndel

Projectmanager/housing policy adviser
bij de Universiteitsbibliotheek Amsterdam

Over de totstandkoming van de Universiteitsbibliotheek Amsterdam zijn in de afgelopen jaren in IP negen artikelen gepubliceerd. In het eerste artikel in 2021 was de gedachte nog dat het gebouw in 2023 klaar zou zijn.

Uiteindelijk is de UB geopend op 1 september 2025. De locatie op het Singel, waar de bibliotheek sinds 1881 was gevestigd, is afgelopen juni gesloten. In dit slotartikel van de reeks wordt met een afbeelding een opvallend of markant onderdeel van de bibliotheek toegelicht.

Nieuwe Universiteits

'Meanderend' dak

In 2007 verhuisden de Bijzondere Collecties van de UB-locatie aan het Singel naar het Universiteitskwartier. Sindsdien zijn deze verder geïntegreerd in het Allard Pierson, het museum van de Universiteit van Amsterdam (UvA) en onderdeel van de UB. Hoewel de UB snel zou volgen, duurde het achttien jaar voordat de bibliotheek en het museum weer dicht bij elkaar zouden komen. De huidige nabijheid biedt een nieuwe context en daarmee nieuwe inspiratie en mogelijkheden voor evenementen en programmering.

Een eis van de gemeente Amsterdam was dat het atriumdak van de UB zo min mogelijk zichtbaar zou zijn in de omgeving. Ook moesten alle bouwkundige oneffenheden – waaronder een torentje – worden overkapt. Het resultaat is een 'meanderend' dak, waarmee dit een enorme wowfactor is geworden.

Rijksmonument

Er is zeven jaar gewerkt aan het ontwerp, en vervolgens is er zeven jaar gebouwd. De ontwerpers waren zich ervan bewust dat zij met een unieke opdracht bezig waren. Het ontwerp van een eenentwintigste-eeuwse researchbibliotheek moest worden ingepast in een negentiende-eeuwse ziekenhuisgebouw, en worden aangevuld met een nieuwbouwdeel. Het gebouw is van buiten en vanbinnen een rijksmonu-

ment, wat betekent dat bouwkundige aanpassingen beperkt mogelijk waren. Het interieur is onder architectuur ontworpen. Vanaf de eerste dag was het duidelijk dat de historische authenticiteit van het gebouw, in combinatie met een goed vlekkenplan en een ambitieus interieur, tot een bijzonder resultaat kon leiden.

Atrium als ontmoetingsplek

Door digitalisering en dataficatie is de functie van de bibliotheek minder vanzelfsprekend. Data-uitwisseling vindt plaats via platforms en apps. De onderzoeker, docent en student bepalen zelf of en hoe zij de bibliotheek nodig hebben. De UB was voorheen ietwat een silo – een eenheid die zich vooral met de organisatie van diensten, documentaire informatie en media bezighield. Inmiddels maakt zij als organisatie en gebouw een transformatie door en fungeert ze als een ecosysteem. Het grote,

events rond onderwijs en onderzoek. Bovenal zorgt het ervoor dat bezoekers makkelijk tussen de gebouwdelen kunnen bewegen.

‘De bibliotheek maakt als organisatie en gebouw een transformatie door en fungeert als een ecosysteem’

Collectie in open opstelling

Over het nut en de noodzaak in deze tijd van de open opstelling van boekencollecties verschillen de bibliotheekmeningen. Voor de UB als ‘klassieke researchbibliotheek’ met een grote focus op de geesteswetenschappen is het vanzelfsprekend dat collecties voor onderwijs, onderzoek en eigen UvA-publicaties een prominente etalage verdienen. Uiteindelijk is er 5,1 kilometer aan boeken geplaatst in een aantrekkelijke galerijopstelling, die er ook voor zorgt dat er veel ruimte is in de zalen om te werken en te studeren in een boeknambiance – een terugkerend verzoek van vele generaties studenten. Er is een bronnenkamer met primaire en secundaire werken van de klassieke oudheid en vroege middeleeuwen aanwezig, en een BoekLab, een ruimte voor thematische invulling van collecties.

bibliotheek in elf beelden

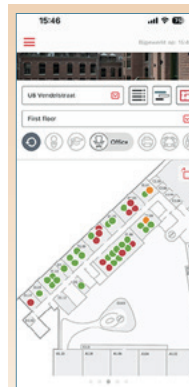
veelzijdige bibliotheekgebouw, gesitueerd op en verbonden met de campus, met een concentratie van voorzieningen en bibliotheekdiensten maar ook met afdelingen met bijvoorbeeld data-onderzoekers, kan als een magneet werken voor de UvA-gemeenschap om op deze locatie of in de nabijheid te leren, werken of onderzoeken.

De locatie stimuleert bij uitstek betekenisvolle ontmoetingen en samenwerking. Het UB-ontwerp heeft beoogd een omgeving te creëren waarin mensen op de een of andere manier kunnen deelnemen aan activiteiten en events waar ‘bedrijvigheid’ van de diverse typen bezoekers is: ‘Ik ben welkom bij een bijeenkomst. Ja, ik wil erbij zijn, maar ik kan ook bijdragen. Ik heb een actieve rol te spelen.’

Bij binnenkomst fungeert het atrium als ontmoetingsplaats en plek voor

Ziekenhuisgangen

Frans Poggenbeek, de architect van het voormalige ziekenhuis, heeft zich voor het ontwerp van het ziekenhuis (1897) laten inspireren door kloostergebouwen. Dit is te herkennen aan de enorm lange gangen (corridors) met hoge plafonds. Bij een klooster bevordert deze bouw contemplatie; in de bibliotheekpraktijk nodigt het wandelen door de gangen of het plaatsnemen op een bank uit tot reflectie.

Zaalmanagement

Kenmerkend voor de bibliotheek is het grote aantal ruimten – wel 631, waarvan 126 zalen voor bezoekers. Vanwege de monumentenstatus was doorbraak van muren niet mogelijk. Het situeren van 1.100 studieplekken in 99 ruimten is daardoor geen keuze, maar een gegeven. Om ervoor te zorgen dat de benutting optimaal wordt, is een sensorsysteem toegepast dat inzichtelijk maakt op het niveau van de studieplek of een plaats bezet is of niet. Het systeem is te raadplegen via app, website en scherm.

Veel studiezalen zijn ook geschikt als werkgroep ruimte of vergaderzaal. Het zaalmanagementsysteem maakt het mogelijk om deze zalen gedurende de dagdelen van functie te veranderen, bijvoorbeeld van studiezaal naar workshopzaal.

Het monumentale Chirurgisch Theater

Een aantal onderwijszalen is integraal onderdeel van de bibliotheek. In de nabijheid zijn facultaire gebouwen met meer onderwijsfuncties. Voor de UB is een hoofdvestiging met onderwijszalen én representatieve zalen een must. Met het monumentale Chirurgisch Theater beschikt de UB over een topzaal voor onderwijs, lezingen, diploma-uitreikingen en filmvertoningen. Ooit werd de zaal gebruikt om studenten live chirurgische ingrepen te tonen.

UB-Café

Een van de experimenten op weg naar het nieuwe gebouw was het UB-diner. In de tentamenweek konden studenten zich inschrijven voor een maaltijd tegen een kleine vergoeding. Het idee was dat bekenden en niet-bekenden tijdens het diner met elkaar goede gesprekken zouden voeren. Daarnaast gaf een conservator toelichting op een item uit of een onderdeel van de collectie. Dit geslaagde experiment heeft ertoe geleid dat de keuken van het UB-Café dusdanig is uitgerust dat hier maaltijden kunnen worden bereid. We zien uit naar dagelijkse UB-diners.

Ondergrondse fietsenstalling

Nu het gebouw klaar is, vergeten we wel eens wat voor immense bouwkundige opgave hier is gerealiseerd. Het gebouw was in zeer slechte staat en de gemeente Amsterdam had de voor-

waarde gesteld dat er een ondergrondse fietsenstalling moest worden gerealiseerd. Dat is gelukt: de fundering is vernieuwd en de nieuwe fietsenkelder voor zo'n negenhonderd fietsen is operationeel. De stalling bestaat uit negen compartimenten met enorme betonnen muren die het hele gebouw dragen.

Gevelschem

Met het gevelschem van 50 bij 10 meter met de regel 'lees maar, er staat niet wat er staat' uit het gedicht *Awater* van Martinus Nijhoff – vertaald in de 24 talen die aan de UvA kunnen worden gestudeerd – wordt een statement gemaakt. 'Wij, de UB van de UvA, zijn hier gevestigd, midden in de stad, en

'In de bibliotheek-praktijk nodigt het wandelen door de gangen of het plaatsnemen op een bank uit tot reflectie'

type plekken. Ontwerp hiernaast afwisselende en uitdagende zalen en creëer plekken tussen de boeken en in de atriumboom. De eerste feedback van studenten leert dat het gebouw is geslaagd. De huidige en komende generaties medewerkers en studenten gaan dit gebouw tot hun bibliotheek maken.

dat mag gezien worden.' Inmiddels is het gevelschem een gewild object voor voorbijgangers en toeristen om te fotograferen.

Variatie in studieplekken

Sinds jaar en dag is de bibliotheek het eerste of tweede studiehuis of verblijf voor studenten – hier is in IP al eerder over gepubliceerd. Vanuit de vele studentconsultaties en de UB-ervaringen als eigenaar van de UvA-learning spaces was de opgave voor het projectteam helder: maak kwalitatief goede studieplekken met een diversiteit aan

'Wij, de UB van de UvA, zijn hier gevestigd, midden in de stad, en dat mag gezien worden'

Nieuwsgierig? Voor een rondleiding kun je je aanmelden via uba.uva.nl/universiteitsbibliotheek.

Hier vind je ook meer informatie over de bibliotheek in het Universiteitskwartier en verhalen over de geschiedenis en totstandkoming.

De vorige negen afleveringen in deze serie lezen? Je vindt ze in het archief op informatieprofessional.nl (trefwoord 'UB in wording').